מרדכי כאינע
(ניו-יאָרק)

דעם סאָקאָלאָווער רבינס ישיבה

(געווידמעט מיינע ליבע עלטערן).

ערב יום כפור (1916), ווען מיין פאָטער האָט, ווי עס איז געווען דער מנהג אין אַלע חסידישע הייזער, מיך געבענטשט צוזאַמען מיט אַלע איבעריקע קינדער, האָב איך באַמערקט, אַז דאָס מאָל איז מיין פאָטער עפּעס באַזונדער געבראָכן און צערודערט. ער האָט אַרויפגעלייגט די הענט אויף מיין קאָפּ און מיט אַ געבראָכענע שטימע מיך געבענטשט זיך נעמען פעסטער צום לערנען, מיר געווינטשן, אַז צום נייעם יאָר זאָל מיין האַרץ באַגערן תורה און דערביי האָבן טרערן זיך געקייקלט פון מיין פאָטערס אויגן און די טרערן זענען געפאַלן אויף מיין פנים.

איך האָב דעמאָלט נישט גלייך פאַרשטאַנען פונוואַנען עס קומט די שבירת הלב פון מיין פאָטער אין פאַרוואָס ער איז דאָס מאָל ערב יום כפור געווען באַזונדערס רירענד. אָבער נאָך יום טוב איז פאַר מיר דאָס רעטעניש געוואָרן אויפגעקלערט: מיין פאָטער וויל, אַז איך זאָל אַריינטרעטן אין דעם רבי'נס ישיבה. ער אַליין האָט ביז דער חתונה געלערנט אין פאַרשידענע ישיבות און שפּעטער אַלס אידעם אויף קעסט געלערנט אין אַלעקסאַנדער־שטיבל און ער האָט געוואָלט, אַז איך זאָל גיין אין זיינע דרכים. מיר אַליין איז דאָס זייער נישט געווען צום האַרצן, ווייל איך האָב געוואָלט ווערן אַן אַרבעטער, אַ מאָדערנער מענטש, ובפרט ווען איך האָב געוווּסט אַז ביי מיינע עלטערן איז קיין רחבות נישטאָ און קוים וואָס עס קלעקט אויף פרנסה בצמצום. אָבער מיין ווידערשטאַנד האָט לאַנג נישט געדויערט, מיין פאָטער האָט געזיגט און איך בין אַנגעקומען אין דער ישיבה וואָס האָט געטראָגן דעם נאָמען בית ישראל, צום אָנדענק פון סאָקאָלאָווער רבינס פאָטער.

ווען מיין פאָטער האָט דערהערט פון רבין, אַז הגם די יונגע ישיבה זיינע איז שוין איבערפילט וועט ער מיך אַריינגעמען אויב נאָר איך קען מאַכן אַ „לייענען", ד. ה. אַליין לערנען אַ בלאַט גמרא, איז מיין פאָטער געווען גליק־לעך. און נאָך גליקלעכער איז ער געווען ווען איך האָב דעם עקזאַמען אויסגע־

האלטן און איך בין גלייך אנגענומען געוואָרן אין דער כתה א׳. אויך איך אליין, וועלכער האָט פריער זיך געבונטעוועט קעגן אָנקומען אין דער ישיבה, האָב שפּעטער מיין מיינונג געענדערט. די גאַנצע אַטמאָספערע פון דער ישיבה: דער טרויעריקער ניגון, די האַרציקע התמדה און די חברשאַפט האָבן גערעדט צו מיין האַרץ, און איך האָב שפּעטער געזען אַז אַ ישיבה איז נישט קיין טורמע און נישט קיין קאַזאַרמע, נאָר אַ וואַרימע סביבה מיט „גיגאַנטיקע איבער־לעבונגען און אינטערעסן.

אין דער כתה א׳ פלעגט מען יעדן טאָג, פינף מאָל אין וואָך, זאָגן דעם „שיעור״. די שיעור־זאָגער זענען געווען די מיטגלידער פון אַ ספּעציעלן ועד (קאָמיטעט) וואָס איז באַשטאַנען פון דוד לוסטיגמאַן, יעקב לוסטיגמאַן, חיים מרדכי בראַנשטיין, אברהם ציבולע, יחיאל מאיר פרינץ, שמואל ברוך סלאַדזשי־נער, פנחס טשערניצקי, הרב נחום מרדכי פּערלאָוו (דעם ר׳בינס איידעם), חיים

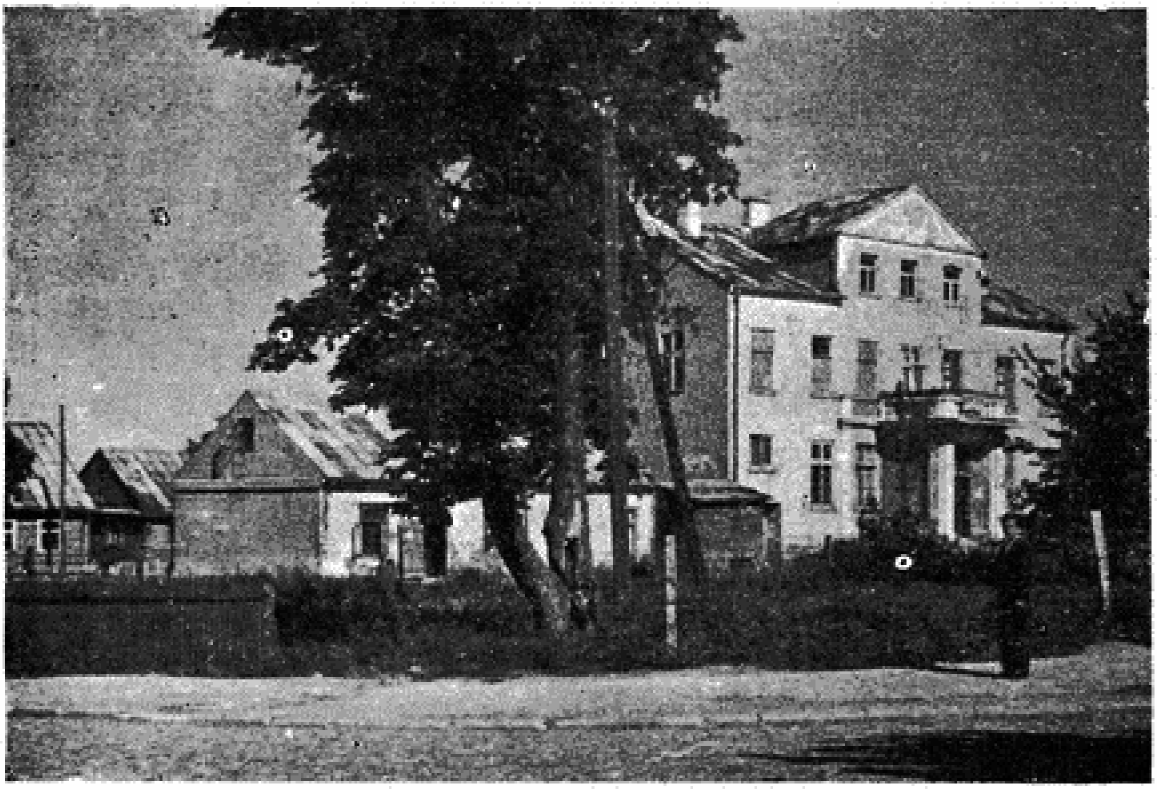

דעם רבינס וווינהויז און ישיבה

משה מייזעלס, שבתי גרינבערג, און יעקב גרינבערג. דער לעצטער איז אויך געווען דער מנהל פון דער ישיבה. זיין אויפגאַבע איז געווען צו זאָרגן וועגן רוחניות, ד. ה., וועגן לערנען. מיט דער אַדמיניסטראַטיווער זייט האָט זיך פאַר־נומען אַ צווייטער, דוד לוסטיגמאַן, וועלכער האָט געזאָרגט אַז די ישיבה־בחורים פון דער פרעמד זאָלן האָבן גענוג „טעג״, און אַז אויך די אָרטיקע בחורים, קינדער פון אָרימע עלטערן, זאָלן האָבן זאַט צו עסן. צווישן די ישיבה־בחורים פלעגט קורסירן אַ ווערטל: י. גרינבערג איז דער „טאַטע״ און ד. לוסטיגמאַן

איז די „מאַמע“ פון דער ישיבה. ביידע זענען ווירקלעך געווען נויטיק פאַר דער עקזיסטענץ פון דער ישיבה.

אין דער ישיבה איז געווען איינגעפירט אַן אָריגינעלע אינסטיטוציע: אַן אייגענער געריכט, וואָס איז באַשטאַנען פון דריי ישיבה־בחורים און איין מיט־גליד פון ועד. יעדן פריטיק פלעגט דאָס געריכט זיך פאַרזאַמלען און משפט'ן די „זינדיקע“. די זינד פון די אָנגעקלאָגטע פלעגט באַשטיין פון קומען צו שפּעט צום לערנען, ד. ה. נאָך אַכט אַזייגער אינדערפרי, רעדן אין מיטן שיעור, שלעכטע אויפפירונג אָדער גאָר דורכפאַלן ביים „פאַרהערן“. פאַר די דאָזיקע „זינד“ פלעגט דאָס געריכט באַשטראָפן מידה כנגד מידה: פאַר קומען צום לערנען צו שפּעט — אין פאַרלויף פון אַ גאַנצע וואָך קומען מיט אַ שעה פריער פון אַלע; פאַר רעדן אין מיטן לערנען — שטיין אין משך פון דער וואָך די גאַנצע צייט פון שיעור (אַ שיעור פלעגט געוויינלעך דויערן דריי שעה צייט). אַ חוץ דעם פלעגן די זינדיקע צייטנווייז אויך באַשטראָפט ווערן מיט אַ געלט שטראָף. אָבער דאָס איז געווען בלויז פאָרמעל און פּאַקטיש איז די געלט שטראָף פאַרביטן געוואָרן אויף לערנען אויסענווייניק צוויי בלאַט גמרא אומזיסט, און דאָס געלט פלעגט גיין פאַר די הילפס־פאַנדן עזרת־ישראל און לחם עניים פון וועלכע די נויטבאַדערפטיקע ישיבה בחורים פלעגן געשטיצט ווערן מיט קליידונג און עסן. פאַר צוויי בלאַט גמרא האָט דער סאָקאָלאָווער רבי געצאָלט 10 קאָפּי־קעס. בכלל איז דאָס קענען אַ בלאַט גמרא אויסנווייניק געווען אין דער סאָקאָ־לאָווער ישיבה זייער באַליבט און געשטיצט דורך דער הנהלה. דערפון איז אויך טיילווייז געווען אָפּהענגיק די מאַטעריעלע עקזיסטענץ פון די ישיבהניקעס, ווייל פאַר יעדע אויסנווייניק אויסגעלערנטע צוויי בלאַט גמרא פלעגט דער פאַר־הערער אַרויסגעבן אַ קוויטל אויף צען קאָפּיקעס. פאַר יעדע אויסנווייניק אויס־געלערנטע צען בלאַט גמרא איז מען געווען באַרעכטיקט צו באַטייליקן זיך אין אַ „גורל“, ווו מען האָט געוונען אַ קוויטל אין דעם ווערט פון 20 קאָפּיקעס ביז אַ רובל. די „טשעקס“ פון דער ישיבה האָט מען אומעטום אָנגענומען אַלס געלט, פונקט ווי מען פלעגט אין די שטאָטישע אַפּטייק אָננעמען דעם סאָקאָ־לאָווער רבינס רעצעפּטן געשריבן אין לאַטיין. נאָכדעם ווי דער בחור האָט שוין געקענט 50 בלאַט גמרא אויסנווייניק פלעגט דער פאַרהערער אַרויסגעבן אַ „תעודה“. דערנאָך האָט מען נאָך געמוזט דורכגיין אַן עקזאַמען דורך אַ מיט־גליד פון „ועד“ צו קריגן דעם ישיבה „סטעמפּל“ אויף דער תעודה, כדי מען זאָל קאָנען אָנקומען צום העכסטן עקזאַמען צום סאָקאָלאָווער רבין בכבודו ובעצמו. און אַז מען איז אויך איבערגעקומען בשלום דעם לעצטן עקזאַמען האָט דער־רבי געשטעלט זיין פּערזענלעכן סטעמפּל און געגעבן זיין אונטערשריפט. ערשט דאַן האָט מען באַקומען אַ טאַשן־זייגער מיט אַ העברעישן ציפער־בלאַט אָנגעשריבן אויפן ציפערבלאַט: בעד הצטיינות בגמרא. די זעלבע פּראָצעדור האָט מען אויך געמוזט דורכגיין ווען מען האָט אויסגעלערנט אויסנווייניק די גאַנצע מסכתא בבא קמא, כדי צו באַקומען גאַנץ ש״ס תלמוד בבלי אין קליינעם

פּאַרמאַט. דער סדר היום איז דער ישיבה איז געווען פאַלגנדיקער: פון 8 ביז 11 אינדערפרי — לערנען אויסנווייניק. פון 11 ביז 12 עסן; פון 12 ביז 3 לערנען דעם טעגלעכן שיעור; פון 3 ביז 5 נאָכמיטאָג אַ שעה אויף עסן און אַ שעה אויף לערנען דייטש, העברעיש, יידיש און אַריטמעטיק; פון 5 ביז 7, איבערחזרן דעם שיעור און פון 7 ביז 8 אָוונט לערנען תנ"ך. אַרום און אַרום האָט יעדער ישיבה בחור געמוזט 12 שעה אַ טאָג פאַרברענגען אין דער ישיבה.